

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2009

L Aidin – Ardleibhéal
(400 marc)

Déardaoin, 18 Meitheamh, Maidin 9.30 – 12.00

1. (i) Cuir Gaeilge air seo:- [80]
(50)

Meliboeus:

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
silvestrem tenui musam meditaris avena:
nos patriae fines et dulcia linquimus arva;
nos patriam fugimus; tu, Tityre, lentus in umbra
formosam resonare doces Amaryllida silvas.

Tityrus:

O Meliboee, deus nobis haec otia fecit.
namque erit ille mihi semper deus, illius aram
saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
ille meas errare boves, ut cernes, et ipsum
ludere quae vellem calamo permisit agresti.

VEIRGIL

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Is fiú deich marc gach aon cheist acu):-
(30)

- (a) Is sliocht é seo as an gCéad Eaclóg le Veirgil. Cén cineál dáin í Eaclóg? Luaigh tréith **amháin** a bhaineann le hEaclóg a thugann tú faoi deara sa sliocht seo.
- (b) Cén fioreachtra i saol Veirgil ba bhunús leis an dialóg fhicseanúil seo?
- (c) Cén éifeacht a bhíonn ag athrá ‘nos’ agus ‘tu’ sa mhéid a bhíonn á rá ag Meliboeus?
- (d) Cérbh é an eiseamláir fhíorshaoil don ‘deus’ a ndéanann Tityrus tagairt dó ina fhreagra? Cén fáth go bhféadfaí breathnú ar ‘deus nobis haec otia fecit’ mar bhealach oiriúnach le cur síos air?
- (e) Scríobh cuntas gairid ar shaol agus ar shaothar Veirgil.
- (f) Seachas Veirgil, ainmnigh file Laidine eile a ndearna tú staidéar air agus abair cén fáth ar thaitin saothar an fhile seo leat.

2. Cuir Gaeilge air seo:- [80]

(Faigheann Iúil Caesar an lámh in uachtar ar na taoisigh Cassivellaunus sa Bhreatain agus Vercingetorix sa Ghail)

Eodem anno Caesar cum paucis navibus ad Britanniam navigavit quod Britanni in omnibus paene bellis auxilium ad Gallos contra Romanos miserant. Non diu in insula manebat sed proximo anno cum quattuor legionibus iterum eo navigavit: Caesar Cassivellaunum, qui princeps Britannorum erat, superavit obsidesque ab eo accepit.

Tum in Galliam rediit, ubi Belgas, qui iterum coniuraverant, vicit. Tandem Vercingetorix, omnium Gallorum optimus princeps, qui cum multis gentibus Galliae coniuraverat, a Caesare victus est. Haec omnia Caesar in septem libris de bello Gallico scriptis narravit.

proximus: ina dhiaidh sin, dar gcionn. legio: léigiún.
obses: giall. Belgae: muintir na Gaille Thuaidh.
septem: seacht.

iterum: arís. eo: ansin.
coniuro: beartaím comhcheilg.

3. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair **deich gcinn ar bith** de na ceisteanna ina dhiaidh. [80]
(Is fiú ocht marc gach aon cheist acu): -

(Cicearó agus comhcheilg Chaitilíne)

Eo tempore M. Tullius Cicero fuit maximus oratorum Romanorum. Cicero, consul creatus, eodem anno cives suos servavit. Nam L. Sergius Catilina, vir nobilis, cum sibi pessimos cives adiunxisset, contra rem publicam coniuraverat. Catilina consilium ceperat consules et bonos cives omnes occidere. Legati Gallorum, qui tum Romae erant, haec Ciceroni nuntiaverunt.

Catilina urbem paucis cum comitibus reliquit ut bellum contra rem publicam pararet. Ceteri comites in urbe manebant et in carcerem coniecti sunt. Tandem consulis iussu necati sunt. Mox Catilina, in acie fortiter pugnans, necatus est. Postea Cicero, quod cives Romanos sine iudicio necaverat, in exsilium missus est.

orator: óráidí. consul: consal. nobilis: uasal. adiungo: téim i leith.
coniuro: beartaím comhcheilg. carcer: príosún. iussus: ordú.
acies: líne chatha. iudicium: triail. exsilium: deoraíocht.

- (i) Cérbh é Cicearó? Cad a rinne sé an bhliain chéanna inar toghadh ina chonsal é?
- (ii) Cérbh é Caitilíne? Cad a bhí déanta aige?
- (iii) Cén plean a bhí ceaptha aige?
- (iv) Cé a d'inis do Chicearó faoi na rudaí seo?
- (v) Cad a rinne Caitilíne ansin?
- (vi) Cén fáth a ndearna sé é sin?
- (vii) Cad a tharla don chuid eile dá chompánaigh a d'fhan sa chathair?
- (viii) Conas a fuair Caitilíne bás?
- (ix) Cén fáth ar díbríodh ar deoraíocht Cicearó?
- (x) Cén sórt clásail é *ut bellum contra rem publicam pararet* (líne 5)? Cén aimsir agus cén módh ina bhfuil an briathar?
- (xi) Luaigh príomhranna **dhá cheann ar bith** de na briathra seo a leanas ón sliocht thuas:-

sum, capio, paro, maneo, mitto.

- (xii) Luaigh an Tuiseal Cuspóireach, Uimhir Iolra, de **thré cinn ar bith** de na hainmfhocail seo a leanas ón sliocht thuas:-

consul, annus, civis, vir, urbs.

4. Freagair Roinn A nó Roinn B. (Is fiú ochtó marc gach roinn):- [80]

A. Cuir Laidin orthu seo:-

- (a) Nuair a lean Apalló Daphne theith sí isteach sna coillte. (16)
- (b) Rith sí chomh tapa sin nach raibh Apalló in ann breith uirthi. (16)
- (c) Sa deireadh d'impigh (d'iarr) sí ar a hathair, dia na habhann, í a shábháil. (16)
- (d) D'athraigh a hathair ina crann í ionas go bhféadfadh sí éalú ó Apalló. (16)
- (e) Bhí brón ar Apalló toisc go raibh grá aige do Daphne. (16)

Apalló: Apollo -onis *f*. Daphne: Daphne -es *b*. abhainn: flumen -inis *n*.
athraigh: muto, mutare, mutavi, mutatum (1). crann: arbor -oris *b*.

NÓ

B. Cuir Gaeilge air seo:-

(*Athrú cló Syrinx, nimfeach choille, agus fionnachtain an choinlín ceoil*)

Cum Syrinx, nympha pulcherrima, per silvam ambularet, deus Pan per arbores eam conspexit et amavit. Syrinx tamen fugit. Pan, nympham fugientem secutus, capere non poterat. Sed tandem ad flumen venerunt. Tum Syrinx omnes nymphas ita oravit, ‘o sorores, nunc formam meam mutate!’

Nymphae statim eam in calamos mutaverunt. Pan, cum haec vidisset, calamos rapuit. Tum ventus leniter per eos movit et parvum sonum fecit. Pan calamos inique secuit et in ordine iunxit. Deinde calamis dulcissimos sonos fecit.

‘Tu, Syrinx,’ inquit, ‘non uxor mea potes esse, sed te non totam amisi.’

nympha: nimfeach.	arbor: crann.	flumen: abhainn.	forma: cruth.	muto: athraím.
calamus: giolcach.	leniter: go réidh.	sonus: fuaim.	inique: go neamhchothrom.	
seco: gearraim.	ordo: líne, rang.	iungo: ceanglaím.	dulcis: binn.	amitto: caillim.

5. Stair na Róimhe, 264 – 44 R.Ch. Freagair Roinn A agus Roinn B.

[40]

A. Tabhair faoi **chúig cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ná bíodh níos mó ná abairt nó dhó i ngach freagra. (20)

- (i) Cén tábhacht a bhain le Cath Oileáin Aegates sa bhliain 241 R.Ch?
- (ii) Mínigh cén fáth a raibh ionsaí Hannabal ar Saguntum ina chúis leis an Dara Cogadh Púnach.
- (iii) Déan cur síos ar an mbealach a chuaigh Hannabal chun an Iodáil a ionsaí.
- (iv) Cad a tharla ag an gcath ag Loch Trasimene sa bhliain 217 R.Ch.?
- (v) Cérbh iad na *latifundia* agus conas a chuir siad isteach ar an tsochaí Rómhánach?
- (vi) Cá raibh tíortha ársa na Macadóine agus na hAcháia?
- (vii) Cérbh é Bocchus? Cén bhaint a bhí aige leis an gcogadh le Iúgurtha?
- (viii) Cé a thug isteach *leges Corneliae*? Déan cur síos ar **cheann amháin** de na príomhchuspóirí a bhí aige.
- (ix) Cérbh é Clodius? Cén bhaint a bhí aige le polaitíocht na Róimhe?
- (x) Cad a tharla ar Íodh Márta sa bhliain 44 R.Ch.?

B. Samhlaigh gur mac thú le **Marius**. Tá d’athair díreach tar éis bás a fháil agus é sna seachtóidí tar éis dó bheith ina chonsal don seachtú huair. Scríobh *laudatio funebris* (óráid adhlactha) ina dtugann tú breac-chuntas ar phríomhéachtaí a ghníomhréime. (20)

NÓ

Scríobh cuntas ar na príomhchéimeanna i ngníomhréim **Chicearó** mar óráidí, mar scríbhneoir agus mar pholaiteoir. (20)

THALL→

A. Tabhair faoi **chúig cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ná bíodh níos mó ná abairt nó dhó i ngach freagra. (20)

- (i) Cérbh iad na dualgais a bhí ar *paedagogus* i dteaghlach Rómhánach?
- (ii) Déan cur síos ar an ngaol a bhí idir *patronus* agus a chuid *clientes* sa tsochaí Rómhánach.
- (iii) Cérbh iad na *Lares* agus na *Penates* i reiligiún na Rómhánach?
- (iv) Cá raibh an *impluvium* i dteach Rómhánach? Cén fheidhm a bhí aige?
- (v) Ainmnigh agus déan cur síos ar **dhá** bhall éadaigh a chaith bean Rómhánach.
- (vi) Déan cur síos ar **dhá** nós a bhain le bainis Rómhánach.
- (vii) Conas a ceapadh *ensor* sa stát Rómhánach? Cén ról a bhí aige?
- (viii) Míniú cén fáth a raibh an staidéar ar an nGréigis chomh tábhachtach sin do na Rómhánaigh.
- (ix) Cén ról a bhí ag *haruspex* sa reiligiún Rómhánach?
- (x) Luaigh **dhá** chúis a raibh ola olóige chomh tábhachtach sin sa tsochaí Rómhánach.

B. Féach ar an learáid seo thíos den *Cholasaem* mar atá sé sa lá inniu agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh:-

- (i) Déan cur síos ar na príomhghnéithe a bhain leis an amfiteáitar Rómhánach. (4)
- (ii) Ainmnigh **dhá** chineál gliaire agus abair conas a bhí siad armáilte. (4)
- (iii) Samhlaigh gur gliaire rathúil tú atá díreach tar éis an claíomh adhmaid a fháil. Scríobh litir chuig cara ina mbreathnaíonn tú siar ar do ghníomhréim san airéine. (12)